

Mravní situace

Mravní situace je určitým způsobem strukturovaná: 1) je to *něčí* situace, tj. je tu nutným předpokladem nějaký mravní subjekt, který je nějak situován; 2) pak tu je nějaký kontext, nějaké okolí, prostředí, do něhož je onen subjekt jakoby zasazen, ale na který také musí reagovat, tj. odpovídat na jeho podněty; 3) ani subjekt (a jeho povaha), ani jeho okolí nejsou prostě jen „dány“, ale navzájem se ovlivňují – a toto ovlivňování je vždy prostředkováno aktivitou a akceschopností, jakož i reaktivitou subjektu, která se mění a dokonce vyvíjí, a to nejen individuálně (tj. s každým subjektem vždy znovu a od počátku), ale také v podobě určitých tradic, tradovaných způsobů aktivit a způsobů reakcí (zde dochází také k tomu, že prostředí, v němž je subjekt situován, daleko přesahuje pouhé okolí, rozumí se aktuální, „bezprostřední“ okolí). Z hlediska mravního tu můžeme mluvit o určitých mravech a zvycích, které se tak z jedné části stávají součástí prostředí, v němž je subjekt zasazen, situován a na něž musí reagovat. 4) Zvláštním rysem každé mravní situace je (na rozdíl od situací a situovanosti jiného druhu) jistý druh napětí, které nelze redukovat na danou povahu subjektu, ani na dané okolí a dané rozložení okolností, a které dokonce nelze odvozovat ani ze žádné širší (dlouhodobější) tradice, zahrnující nejrůznější zvyky a mravy (i když tam právě leckdy dochází k záměnám), a které můžeme předběžně označit jako mravní napětí mezi tím, co se má a co se nemá, co je správné a co nesprávné, co je pro subjekt závazné anebo naopak co je zapovězené, zkrátka správné nebo nesprávné, mravné nebo nemravné. Toto napětí má zásadně odlišný charakter od jiného napětí, které je charakteristické pro každé sjednocené (integrované) dění, tedy pro každou událost: událost spěje k tomu, aby se výkonem svého bytí naplnila a ukončila v tom, co jí už jejím vznikem bylo uloženo. Mravní napětí naopak spolu s výkonem „pravosti“ (tj. toho, co je „tím pravým“ v dané situaci) jakoby vzrůstá, neboť čím víc mravní subjekt jedná mravně, tím víc se mu zpřítomňuje soubor nároků a závazků, jimž se nelze vyhnout. Tady se zásadně liší pohled zvenčí od pohledu zevnitř: pohledu zvenčí se jeví mravní situací jako tím uspokojivější, čím víc se mravní subjekty blíží splnění toho, co „býti má“, zatímco pohledu zevnitř (tj. subjektu samého či subjektů samých) se otvírají vždy nové výhledy na větší a komplikovanější závazky vůči tomu, co „býti má“.

(Písek, 110814-3.)